

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

Τῷ φίλῳ κ. Γρηγ. Ξενοπούλῳ

ΡΟΣ τὸ νότιον τῆς πόλεως Ζακύνθου μέρος μεγαλοπρεπὲς ἐγείρεται ναός, ἐπ' ὄνόματι τῆς Θεοτόκου Περφανερωμένης τιμώμενος. Τὰ τῆς ιδρύσεως τοῦ ναοῦ τούτου ἀνάγονται εἰς μεμακρυσμένην καὶ σκοτεινὴν ἐποχὴν. Ἡ παρχόδοσις διέσωσε μέχρις ἡμῶν, ὅτι, ἐν ᾧ μέρει ἐγείρεται σήμερον ὁ ναὸς οὗτος, ὑπῆρχε παραλία¹, ἐν τῷ δὲ σχοινίᾳ (κ. βουρλίᾳ), εὐρέθη μικρὰ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μέχρι τοῦ νῦν σωζομένη ἐν τῷ ναῷ, καί, ὡς ἱστορεῖ ὁ ἀοιδίμος ἀρχιεπίσκοπος Κατραμῆς², ἐκ τῆς εὐρέσεως ἡ φανερώσεως ἐκείνης ἔλαβεν ἀκολούθως ἡ εἰκὼν τὸ ὄνομα Θεοτόκος Φανερωμένη, ἐκτίσθη δ' ἐκεῖ καὶ φερώνυμος ναός, ἀναλώμασι τῶν πέριξ οἰκούντων, πρὸς δόξαν τῆς Θεομήτορος. Καὶ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἀνάγουσιν εἰς τὴν ιδ'. ἑκατονταετηριδα, οὐδὲν ὅμως ἔγγραφον ἢ ἄλλη ἱστορικὴ πηγὴ σφύζονται ἐν προκειμένῳ, μαρτυροῦντα τὰ τῆς ιδρύσεως ταύτης. Ἐκ τῶν ἡμετέρων παρὰ τῷ παρ' ἡμῖν Ἀρχιεπισκοπικῷ ἐρευνῶν, ἔγγραφον ἐπίσημον ἀρχαιότερον τοῦ 1524 μαρτυροῦν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου δὲν προκύπτει. Κατ' αὐτό, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀρχιεπίσκοπος ἐκδίδων εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Παρσασκευὴν παρέδιδε σὺν ἄλλοις τῷ συζύγῳ αὐτῆς Θεοδώρῳ ἱερεῖ Δόριζα τῇ 4 Ἀπριλίου 1524 τὸν ἐν τῷ αἰγικλῷ Ζακύνθου ναὸν τῆς Θ. Φανερωμένης³, ὃν κατεῖχε καὶ ἐν ἔτει 1547⁴, ἐνῷ τῷ 1576 τὸν ναὸν τοῦτον κατεῖχεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος ἱερεὺς Δόριζας⁵ καὶ τῷ 1606 ὁ ἱερεὺς Θεόφιλος Κάνδηλας⁶.

Ἐκ τίνος περγαμνῆς σωζομένης παρὰ τῷ

εἰρημένῳ ναῷ, ἐν ᾧ ἔχει ἀναγραφὴ διάταγμα τοῦ ἐνετοῦ δουκὸς Φραγκίσκου Ἐρίτσιου ὑπὸ χρονίαν 29 Σεπτεμβρίου 1633, προκύπτει ὅτι τοῦ ναοῦ τούτου οἱ τοῖχοι διὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχον περιέλθει εἰς ἀθλιεστάτην καὶ ἐρίψιμον κατὰστασιν, τοῦ δ' ἐπιτρόπου τοῦ ναοῦ Βλασίου Βοντάνη ἐξικηταιμένου παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐξ ὀνόματος τῶν ἐνοριτῶν ἄδειαν πρὸς ἀνακαίνισιν, παρεχωρήθη αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐνοριταῖς αἰωνίως ὁ ναὸς μεθ' ἀπάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ὅπως ἀνοικοδομούμενος καὶ ἐπισκευαζόμενος χρησιμεύσῃ αὐτοῖς εἰς ἀδελφότητα.

Ὁ ναὸς οὗτος ἀνοικοδομηθεὶς, ἔτει 1633, ὡς ἔχει σήμερον, προβάλλεται διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ὡς εἷς τῶν ἀρίστων ἐν Ἀνατολῇ, ξένοι δὲ φιλόμαχοι καὶ περιηγηταὶ ἐπισκεπτόμενοι τὴν νῆσόν μας, ἐκεῖ σπικταῖσιν, ὅπως θαυμάσωσι τὴν ἀπαράμιλλον ξυλογλυφίαν τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τὰς τῆς οὐρανίας ζωγραφίας.

Τὸ ἐπίχρυσον εἰκονοστάσιον (τέμπλον) εἶνε ἀριστούργημα ξυλογλυπτικῆς τέχνης. Πρὸς τὸ ὑψηλότερον μέρος φέρεται σταυρός, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν εἰκόνες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν συμβολικῶν πτηνῶν. Κάτωθι τούτων διάζωμα καλλιτεχνικόν, φέρον ἐν μέσῳ τὸν Ἰησοῦν, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ αὐτοῦ τοὺς Ἀποστόλους ἐντὸς κλημάτων ἀμπέλου πρὸς παράστασιν τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ: «*Εγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος, ὅμοις τὰ κλήματα*». Κατωθι τοῦ διαζώματος ἕτερον ὅμοιον, φέρον ἐν τῷ μέσῳ τὴν Θεοτόκον κρατοῦσαν ἐν ἀγκάλαις βρέφος τὸν Ἰησοῦν καὶ κάτω ταύτης ἀνδρὰ ἐξηπλωμένον, συμβολίζοντα πιθανῶς τὸν Ἀδάμ, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν προβάλλονται κατὰ μῆκος τοῦ διαζώματος παντοειδῆ ζῶα καὶ ὁμοιώματα ἀνθρώπων. Ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἐκάστης τῶν τριῶν βημοθυρῶν φαίνονται ἀνὰ δύο ἄγγελοι κρατοῦντες στέμματα, εἰκὼν δὲ τῆς Θεοτόκου ἀργυρᾷ μετὰ πλαισίου καλλιτεχνικωτάτου ἀνέκειται κάτωθι τοῦ, ὡς ἀνωτέρω, σταυροῦ¹. Δυστυχῶς τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου ξυλογλύφου δὲν περιεσώθη μέχρις ἡμῶν· ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι

¹ Καὶ σήμερον ἔτι ἡ παραλία δὲν ἀπέχει πολὺ τοῦ ναοῦ.

² Ν. Κατραμῆ. «*Ἱστορικαὶ διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγ. τοῦ Βουλγάρου*». Ἐν Ζακύνθῳ 1854.

³ Συμβ/γράφος Ἀλ. Στουρίων σελ. 126.

⁴ Συμβ/γράφ. Ε. Κοιρονᾶς σ. 139.

⁵ Σ/γρ. Π. Βιδάλης σ. 243.

⁶ Σ/γρ. Ἀν. Βουρδέρης σ. 55.

¹ Τοῦ εἰκονοστασίου τούτου εἰκόνα βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ «*Πανακοθήκῃ*». Ἔτος Δ'. Μάρτιος 1904. Τεύχος ΑΖ'. σελ. 14.

ἔρευναι νεώτεροι θ' ἀγάγῃσι τοῦτο εἰς φῶς.

Ἡ ὁροφὴ τοῦ ναοῦ εἶνε ἐστολιμμένη δι' εἰκόνων τοῦ ἀνομοστέου ζωγράφου Νικολάου τοῦ Δοξαρχῆ¹. Τούτων ἡ μὲν ἐν τῷ μέσῳ, κατὰ μῆκος τοῦ ναοῦ, παρίστησι τὴν *Κοίμησιν* τῆς Θεοτόκου, ἔπου καὶ ἐπιγραφή: «Καὶ σύ, υἱὲ καὶ Θεέ μου...», ἡ δὲ πρὸς τὸ εἰκονοστάσιον, τὴν *Μετάστασιν* καὶ ἡ πρὸς τὸν γυναικωνίτην, τὴν *Γέννησιν* αὐτῆς. Ἐπίσης μεταξὺ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τῆς εἰκόνης τῆς Μεταναστάσεως ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Πέτρου κρατοῦντος τὰς κλεῖδας τοῦ Παραδείσου καὶ Εὐαγγέλιον, ἐκείθεν δὲ μεταξὺ τοῦ γυναικωνίτου καὶ τῆς εἰκόνης τῆς Γεννήσεως, ἡ εἰκὼν ἁγίου ἢ ἀγγέλου κρατοῦντος ρομφαίαν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν δύο τούτων ἁγίων, ἕτεροι εἰκόνες παριστῶσαι τοὺς Εὐαγγελιστάς, πλησίον δ' αὐτῶν ἀνὰ εἰς ἄγγελος κρατῶν ταινίαν, ἐφ' ἧς ἀναγέγραπται τό: *Ἀπόστολοι ἐκ περάτων*. — *Συναθροισθέντες ἐνθάδε*. — *Γεθσημανῇ τῷ χωρίῳ*. — *Κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα*. Τέλος ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰκόνης τῆς Κοιμήσεως, ἀνὰ τρεῖς ἅγιοι ἢ ἀπόστολοι. Καὶ αὗται μὲν αἱ ἐπὶ τοῦ ὁρόφου εἰκόνες ἅπασαι γραφεῖσαι διὰ χειρὸς Νικολάου τοῦ Δοξαρχῆ ἢ ἐναέριος οὐχ ἦττον παράστασις παραπλησίων εἰκόνων, ὁποῖαι ἡ Γέννησις καὶ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ τοῦ ὁρόφου (a soffitto), ἀντίκειται εἰς τοὺς κανόνας τῆς κριτικῆς τῆς τέχνης, καίπερ πληροῦσα τοὺς ὅρους τῆς προοπτικῆς. Ἐπὶ τῆς οὐρανίας, μόνον οὐράνιοι παραστάσεις, καὶ ὅχι ἐπίγειοι, δύνανται νὰ ἔχωσι θέσιν.

Ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ πρὸς μὲν τὰ ἄνω φαίνονται αἱ εἰκόνες Προφητῶν, ἐννέα εἰς ἐκάστην πλευράν, κάτωθι δ' αὐτῶν αἱ εἰκόνες Ἱεραρχῶν, τέσσαρες εἰς ἐκάστην πλευράν, ἔρ-

¹ Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ περιφανοῦς τούτου ζωγράφου ἀγνοεῖται. Ὁ Μουστοξύδης (ἐν «Ἑλληνομνημονί» σελ. 20) ἀναφέρειν τὰς Καλάμας, ὡς τόπον γεννήσεως, δὲν μνημονεύει καὶ τὸν χρόνον αὐτῆς. Ἐξ ἡμετέρων ἐρευνῶν γινέται γνωστὸν τὸ πρῶτον ἡδὴ, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ, «ὅστις ἀπὸ τοῦ πάππου ὁσαύτως Παναγιώτης ὀνομασθεῖς, ἵνα μὴ ἀήθως προσπίπῃ τὸ ὄνομα εἰς τῶν Ἱταλῶν τὴς ἀκοῆς, μετεποίησεν αὐτὸ εἰς τὸ Μαρτίνος». («Ὁρα Μουστοξύδην ἀνωτέρω σελ. 21) ἐβαπτίσθη τῇ 28 Αὐγούστου 1754, κατὰ τὴν ἐξῆς ληξιαρχικὴν πράξιν, σφζομένην ἐν τοῖς παρὰ τῷ Ἀρχ/κείῳ ἡμῶν βιβλίοις τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Κόλα: «1754 αὐγούστου 28. ἐβάπτισα παιδίον σεργικόν τοῦ ἐκλαμπροτάτου Καβαλιέρε Καπετὰν Νικολάου Δοξαρχῆ γεννημένον ἀπὸ τῆς ἐκλμπροτάτης Χρυσῆς Ψωμῆ. Ἦτον ἀνάδοχος ὁ κύριος Παναγιώτης Μπενίκης, μάγιστρος ὁ ἐκλαμπροτάτος πρωτονοτάριος Βητζέντος. Αἰέσιος καὶ ὀνομάστη Παναγιώτης, ἦτον μνηὼν δικτῶ». Ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ τῶν αὐτῶν γονέων ἐβαπτίσθη τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1757, εἰς ἣν ἐδόθη τὸ ὄνομα Ἀντζολέτα (αὐτόθι βιβλία ἁγ. Δημητρίου τοῦ Κόλα). Ἐπίσης ἐν τοῖς αὐτοῖς βιβλίοις σ. 194 ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ καλλιτέχου Νικολάου Δοξαρχῆ, ἀγνωστος μέχρι τοῦδε: «1775. μαρτίου 2. ἀπέθανε ὁ ἐκλαμπροτάτος Κύριος Καπητὰν Καβαλιέρε Νηκόλαος Δοξαρχῆς καὶ ἐτάπη εἰς τὴν ἐνορίαν μου».

γα ἅπασαι τοῦ ζωγράφου Ἱερωνύμου τοῦ Πλακωτοῦ. Ἐν τῷ γυναικωνίτῃ πρὸς τὰ ἄνω αἱ εἰκόνες Ἀγίων καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ Ἰησοῦς, ἔνδεκα τὸν ἀριθμὸν καὶ αὗται γραφεῖσαι διὰ χειρὸς τοῦ ἀνωτέρω Νικολάου τοῦ Δοξαρχῆ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γυναικωνίτου ὑπάρχει ἑτέρα εἰκὼν, ἀξιοθέατος διὰ τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτῆς πλαίσιον, ἐν ᾧ φέρεται γεγλυμμένον τὸ οἰκόσημόν εὐγενεὺς τῆς νήσου οἰκογενείας. Ἐντὸς τοῦ γυναικωνίτου ἀναρτᾶται εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Ἀμολύντου, κρατούσης, τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, τὸν Ἰησοῦν βρέφος, ἐνῷ πρὸς τὰ ἄνω ἔνθεν καὶ ἔνθεν δύο ἄγγελοι κρατοῦσι τὰ σύμβολα τῶν Παθῶν. Καὶ πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκειται ἡ λέξις Ἀμόλυντος, πρὸς τ' ἀριστερὰ τὸ τροπάριον: «Ὁ τὸ χαῖρε πρὶν τῇ Πανάγῳ μνηύσας, τὰ σύμβολα νῦν τοῦ πάθους προσδεκνύει, Χριστὸς δὲ θνητὴν σάρκα ἐνδεδυμένος πότιμον δεδοικῶς δειλιᾷ ταῦτα βλέπων». Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶνε ἔργον τοῦ ἀγιογράφου Ἐμμανουὴλ Τζάνε τοῦ Μπουνιελῆ καὶ φέρει χρονολογίαν 1641. ἀναγινώσκειται δὲ κάτωθι τῆς εἰκόνης ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀνδρέου τοῦ Καλλονᾶ ἅμα συμβίας καὶ τέκνων αὐτοῦ. Χεῖρ Ἐμμανουὴλ ἱερέως τοῦ Τζάνε»¹. Τέλος ἑτέρα καλλιτεχνικὴ εἰκὼν φέρεται ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου παριστῶσα τὴν ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ἔργον τοῦ ἀγιογράφου Βίκτωρος, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκειται ἡ χρονολογία 1660. Τὸ ἑλλειψοειδὲς σχέδιον τοῦ ἐπὶ τοῦ ὁρόφου καλλιτεχνικοῦ ἐπιχρύσου πλαισίου τῶν εἰκόνων ἔδωκεν ὁ ζακύνθιος εὐγενὴς Νικόλαος Κομοῦτος συνταγματάρχης, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Κολονέλλος, ὁ σπουδάσας ἐν Ἱταλίᾳ καὶ διακριθεὶς ὡς ἄριστος μηχανικός².

Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ὁρόφου εἰκόνων τοῦ Δοξαρχῆ, ὁ Κατραμῆς³ μνημονεύει ὅτι τῇ 21 Μαρτίου 1753 συνεφώνησαν οἱ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ μετὰ τοῦ καλλιτέχου Νικολάου Δοξαρχῆ «... νὰ δεχθῇ (οὗτος) τὸ βάρος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ζωγραφίαν ὅλην κατὰ τὰ δισένια τόσον εἰς τὸ σοφίτο, ὥσάν εἰς τὴν πυραμίδα καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν, εἰς τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον ὄρδινε τῆς φόδρας τῶν τοίχων.... Καὶ διὰ παντελῆ ἀνταπόκρισιν πέρνει χρὸς ἡ Ἐκκλησία νὰ τοῦ μετρήσῃ τζεκνίνα χρυσᾶ ἐπτακόσια...». Ἐνεκκ ὁμῶς ἀγνώστων λόγων, ὁ Δοξαρχῆς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ὅλον ἔργον, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ νέας συμφωνίας μεταξὺ αὐτῶν γενομένης τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1758 «Διέβησαν οἱ πέντε χρόνοι ὁποῦ κατὰ

¹ Ὁρ. Α. Χ. Ζῶη. «Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου». Ἐν Ζακύνθῳ Τόμ. Α'. σελ. 51η ἐν τῇ λέξει «Ἀμόλυντος» καὶ Ν. Κατραμῆ. «Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου» σελ. 341.

² Αὐτόθι «Λεξικόν». Τόμ. Β'. σελ. 439 ἐν λέξει «Κομοῦτος».

³ Ν. Κατραμῆ. «Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου». σελ. 361.

τὴν πάριε 21 Μαρτίου 1753 καὶ ἀκόλουθον συμφωνίαν ἐδιωρίσθησαν τοῦ Sr Καβαλιέρου Νικολάου Δοξαρά διὰ τὴν τελείωσιν ὅλης τῆς ζωγραφίας ταῦ θείου τούτου Ναοῦ...»¹. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἠκολούθησε κρίσις μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Δοξαρά, μὴ ἀποπερατώσαντος τὴν ἐργασίαν ἐντὸς τῆς πενταετίας, ὡς ἡ συμφωνία αὐτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν ἐξόδων καὶ ὅπως ἡ ἐργασία ἀποπερατωθῇ διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου, διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1758 συμβολαίου, υπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Δοξαρά καὶ τῶν ἐπιτρόπων², συμφωνήθη: α'. ὑπόσχεται ὁ Sr Kr Δοξαράς νὰ τελειώσῃ ὅλας τὰς ἐπίλοιπαις εἰκόνες, τόσον τοῦ Γυναικείου, ὅσον καὶ τοῦ σοφίτου, κατὰ τὰ δισέ-νια, ὅπου συμφώνως ἔγιναν ἐξ ἀρχῆς, μὲ κολόρα, πινέλλα καὶ ἄλλα ἔξοδα ἐδικὰ του, εἰς διορίαν τεσσάρων χρόνων ἐρχομένων ἢ καὶ ὀλιγώτερον, ἀλλ' ὅχι περισσώτερον.

β'.—Λαβαίνουν χρόνος οἱ ἄνωθεν Ἐπίτροποι νὰ μετρήσουν τοῦ Sr Δοξαρά διὰ ὅλην τὴν ζωγραφίαν ὅπου ἔκαμε καὶ ὑπόσχεται ὡς ἄνωθεν νὰ κάμῃ, τζεκίνια χρυσᾶ ἑπτακόσια, ἥτοι τῖα 700, καὶ ὅχι ἑπτακόσια εἰκοσι τέσσερα, ὡς ἦτον ἡ πρώτη συνήθασις, καὶ τοῦτο διὰ νὰ δείξῃ ὁ Sr Δοξαράς τὴν καλὴν του διάθεσιν τὰ ἐχάρισεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς βοήθειάν της, διὰ τὸ νὰ ἔχῃ αὐτὴ κατὰ τὸ παρὸν πολλὰ ἔξοδα διὰ ἀνακαίνισαις καὶ ριστόδουρα³, ὅπου πηγέ-νουν κάμνοντας οἱ αὐτοὶ Ἐπίτροποι καὶ μένει καὶ κράζεται τελείως εὐχαριστήμενος μὲ αὐτὰ τὰ τῖκα ἑπτακόσια.

γ'.—Ὁ ρηθὲς Sr Δοξαράς περιπλέον τῶ-σει καὶ ὑπόσχεται, χάριν εὐλαβείας ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἔλαβε πρὸς τὴν ἀειπάρθνον, νὰ ζωγρα-φίσῃ ταῖς δύο Λεσποτικαῖς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας μὲ κολόρα καὶ ἔξοδα ἐδικὰ του, ἔξω ἀπὸ τὰ σανίδια καὶ τὸ χρύσωμα, ὅπου χρειασθῇ, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι τῆς τέχνης του, τὰ ὅποια νὰ τὰ κάνουν οἱ Ἐπίτροποι μὲ ἔξοδα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὴ ἡ ζωγραφία νὰ ἀ-κούεται εἰς χάρισμα τοῦ ἁγίου ναοῦ.

δ'.—Ὑπόσχονται οἱ ρηθέντες προκουρατό-ροι⁴ νὰ ἀγοράσουν μὲ ἔξοδα τῆς Ἐκκλησίας ὅσα πανιά, ἦγουν τέλλα μιτανέζε⁵, ἥθελε χρειασθῶν διὰ τὴν ζωγραφίαν τοῦ σοφίτου, καὶ τὰ σανίδια ὅλα διὰ ταῖς εἰκόνας τοῦ γυναικείου.

ε'.—Ὁ ἄνωθεν ἀριθμὸς τῶν φλωρίων ἑ-πτακοσίων, ὅπου ἔχουν νὰ μετρηθῶν δι' ὅλην τὴν προεξηρημένην ζωγραφίαν, μένουν συνηθα-σμένα τὰ μέρη, νὰ πλερωθῇ μὲ ταῖς κάτωθεν διορίαις καὶ τρόπους ἦγουν, τζεκίνια σαράντα

τὸν κάθε χρόνον, διαμοιρασμένα εἰς ὅταις, 1 τέσσαρες..... Ἐκαθαρίζοντας περιπλέον τὰ μέρη διὰ νὰ ἔχῃ χρόνος ὁ Sr Δοξαράς νὰ κάμῃ τὴν ζωγραφίαν μὲ κολόρα σοπράφιν², καὶ αὐτὴν νόταν³ ὅπου ἔδωκε τῶν Ἐπιτρόπων διὰ νὰ τοῦ κάμουν τὴν προβίστα⁴.....».

Τοιοῦτος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν ὁ ἐν τῇ πόλει Ζα-κύνθου ναὸς τῆς Θεοτόκου Περφανερωμένης⁵, εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν ἐλαμβάνετο πρό-νοιά τις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπὲρ τῶν κειμηλίων τούτων τῆς τέχνης, ἐφ' ὧν ὁ χρόνος διερχόμε-νος ἤρχισε νὰ καταλείπῃ τῆς φθορᾶς τὰ πρῶτα ἔχνη.

Ζακύνθος

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ

ΣΥΝΗΘΩΣ οἱ ὑγιεινολόγοι μᾶς ὁμιλοῦν διὰ τοὺς πνεύμονάς μας, διὰ τὴν καρδίαν μας καὶ διὰ τὰ ἔντερα, σπανιώτατα διὰ τοὺς ὀφθαλ-μούς μας. Ὡς νὰ μὴ διατρέχουν ποτὲ αὐτοὶ κίνδυνον, ἢ ὡς νὰ μὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τοὺς διατηρῶμεν ὑγιεῖς. Τὰ μάτια μᾶς τὰ περι-ποιούμεθα ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ὠρολόγι μας.

Μεταξὺ τῶν ὀφθαλμικῶν ἀσθενειῶν ἡ κοινο-τέρα καὶ ἡ ἐνοχλητικώτερα εἶνε ἡ μυωπία, ἡ ὁποία προέρχεται πάντοτε ἐξ ἰδιότητος μᾶς ὑπαι-τιότητος.

Ὁ ὀφθαλμὸς τῶν μυώπων εἶνε ὀφθαλμὸς πολ-λὺ μακρὸς Ὁμοιάζει μὲ φωτογραφικὴν μηχανήν, καθ' ἣν ἡ πλάξ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸν φακόν.

Αἱ εἰκόνες ἔρχονται καὶ ζωγραφίζονται ἐμ-προσθεν τοῦ ἀμφιβλάντροειδοῦς χιτῶνος τῆς μεμβράνης, δηλαδὴ ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐπιστρώ-νει τὸ βάθος τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ δέχεται τὰς ἐν-τυπώσεις τῆς ὁράσεως. Ἐκαστον σημεῖον τοῦ ἀντικειμένου σχηματίζει ἀπὸ τοῦ χιτῶνος αὐ-τοῦ ἄγτι σημεῖον, κηλίδα καὶ ἡ εἰκὼν γίνεται θαμπή. Διὰ νὰ ἰδῇ λοιπὸν ὁ μύψ εἶνε ἀναγ-κασμένος νὰ κολλήσῃ τὸ μάτι του εἰς ὅ,τι κυτ-τάξῃ.

Ὑπάρχει ἐν τούτοις προφυλακτικὴ διὰ τὴν μυωπίαν. Εἰς δ' ἐκ τῶν πρώτων ἀποστόλων τῆς ὁδοῦ Ζαβὰλ τὴν ἐξέθηκεν εἰς ἐν τε-λευταῖον βιβλίον του περὶ τῆς φυσιολογίας τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς. Ὁ διάσημος αὐ-τὸς ὀφθαλμολόγος... εἶνε τυφλός! καὶ ἂν ἐ-παυσε βλέπων, δὲν ἔπαυσε θέτων εἰς τὴν διά-θεσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐπιστήμην του ἐπ-νυξημένην διὰ τῆς πείρας. Ἄς ἀκούσωμεν τὰς συμβουλὰς του.

Παρὰ τὰς ἐπικρατούσας προλήψεις, ἡ μυω-πία δὲν εἶνε οὔτε ἐκ γενετῆς, οὔτε κληρονο-μική. Δὲν ὑφίσταται ὅχεδον οὐδέποτε εἰς τὰ νεογνά. Εἶνε δὲ σπανιώτατη εἰς τὰ μικρὰ παι-

¹ Ἀδιδ. σελ. 361

² Συμβ/γράφος Ζακύνθου Δημήτριος Πυρρῆς, σελ. 44. παρὰ τὸ Ἀρχ/κίον Ζακύνθου.

³ Ἐπισκευάς.

⁴ Ἐπίτροποι.

⁵ Ὀθένη τοῦ Μιλάνου.

¹ Δόσεις.

² Ἐξαιρέτα.

³ Σημείωσις.

⁴ Προμήθειαν.

⁵ Τὴν εἰκόνα τοῦ ναοῦ τούτου βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ «Πινakoθήκῃ». Ἔτος Α'. Ἰουν.—Ἰούλιος. Τεύχη Μ'.—ΜΑ'. σελ. 88.